

SOCIÁLNÍ PRÁCE

Sociální práce

- ▶ profesionální aktivita zaměřená na pomáhání jednotlivcům, skupinám či komunitám s cílem zlepšit nebo obnovit jejich schopnost sociálního fungování a na tvorbu společenských podmínek příznivých pro tento cíl
- ▶ soubor činností, jejichž účelem je přímé a na člověka nebo jeho rodinu bezprostředně působící úsilí k zachování vztahu:
 - ▶ ke společnosti
 - ▶ k nejbližšímu prostředí
 - ▶ ke vzdělání
 - ▶ k práci

Sociální práce dle Mezinárodní federace sociálních pracovníků

- ▶ podporuje sociální změnu, řešení problémů v lidských vztazích a zmocnění a osvobození lidí v zájmu zvýšení blaha
- ▶ zasahuje v oblastech, kde dochází k interakci lidí a jejich prostředí
- ▶ využívá k tomu teorie lidského chování a sociálních systémů
- ▶ základem sociální práce jsou principy lidských práv a sociální spravedlnosti

Sociální práce

- ▶ činnost směřovaná k:
 - ▶ odstranění nedostatků (represe)
 - ▶ předcházení vzniku nedostatků (prevence)
- ▶ povaha práce:
 - ▶ sociálně diagnostická
 - ▶ konzultační
 - ▶ výchovná

Sociální práce v užším slova smyslu

- ▶ přímý, záměrný, připravený kontakt sociálního pracovníka s klientem (skupinou, komunitou)
- ▶ za účelem stanovení sociální diagnózy
- ▶ provádění sociální terapie
 - ▶ sociálně výchovné působení a ovlivnění či usměrnění klientů ke změně postojů a své sociální situace
 - ▶ součástí je sledování a hodnocení výsledků poskytované péče

Sociální práce v širším pojetí

- ▶ zahrnuje rovněž:
 - ▶ sociálně technická opatření (sociální služby, příspěvky, ...) a jejich organizaci
 - ▶ odborné a účelné použití nálezů, posudků, rozhodnutí z jiných oblastí
 - ▶ spolupráci s dalšími odborníky
 - ▶ administrativně-správní postupy vytvořené sociálními a zdravotnickými institucemi, které poskytují péči
- ▶ + dobrovolná pomoc i bez odborné kvalifikace

Sociální fungování jako komplex skutečností

- ▶ lidé a prostředí jsou trvale v interakci
- ▶ prostředí klade na člověka urč. požadavky, člověk je nucen na ně reagovat
- ▶ mezi požadavky prostředí a člověkem je rovnováha, kterou je možno narušit, vzniká problém
- ▶ někteří lidé si s problémem poradí sami, jiní ne
- ▶ příčinou nezvládnání problémů může být nedostatek dovedností na straně člověka / nepřiměřenost požadavků okolí
- ▶ předmětem sociální práce je interakce mezi požadavky a způsobilostí člověka je zvládat
- ▶ sociální práce obnovuje rovnováhu

Sociální situace

- ▶ jedinec, skupina či komunita v širším sociokulturním prostředí vytváří situaci
- ▶ charakteristická svojí dynamikou
- ▶ + / - osobní význam X sociálně významné situace
- ▶ ke změně sociální situace dochází z vlastního rozhodnutí / vnějším zásahem

Sociální případ

- ▶ zvláštní sociální situace nebo problém, nikoliv osoby v něm zúčastněné
- ▶ vnějším zásahem byl porušen pravidelný život člověka nebo rodiny
- ▶ člověk svými schopnostmi a silami nestačí překonat překážky, které se v jeho životě vyskytly
- ▶ překážky:
 - ▶ vnitřní – nedostatek vlastních schopností překážky identifikovat, odhadnout nebezpečí, předcházet jim
 - ▶ vnější – prostředí, fyzické nedostatky

Sociální problém

- ▶ tendence a situace v lidských vztazích a ve společnosti, které jsou považovány za obtížné
- ▶ věnuje se jim pozornost ve formě korektivních a vyrovnávacích opatření
- ▶ přesahuje osobní situaci
- ▶ vyžaduje řešení
- ▶ soustava hodnot dané společností indikuje rozdíl mezi normálním sociálním jevem a sociálním problémem

Paradigma sociální práce (Navrátil)

- ▶ terapeutická pomoc
 - ▶ hl. faktorem sociálního fungování je duševní zdraví a pohoda
 - ▶ sociální práce si klade za cíl zajistit psychosociální pohodu
 - ▶ důraz na komunikaci a budování vztahu
 - ▶ proces interakce s druhými obohacuje všechny zúčastněné
 - ▶ sociální pracovník se opírá o psychoterapeutický výcvik

Paradigma sociální práce (Navrátil)

- ▶ reforma společenského prostředí
 - ▶ sociální fungování předpokládá společenskou rovnost
 - ▶ podporou solidarity lze pomoci utlačeným získat vliv na vlastní životy
 - ▶ zmocňování jednotlivců a skupin
 - ▶ sociální pracovník vzdělán v politologii, sociologii, sociální filozofii

Paradigma sociální práce (Navrátil)

- ▶ poradenské paradigma (sociálně-právní pomoc)
- ▶ sociální fungování závislé na schopnosti zvládat problémy a na přístupu k informacím a službám
- ▶ sociální práce jako jeden z aspektů sociálních služeb
- ▶ pomoc klientům prostřednictvím poskytování informací, zpřístupňování zdrojů, mediací
- ▶ součástí snaha o změnu společnosti a institucí dle potřeb občanů
- ▶ sociální pracovník vzdělán v psychologii, sociologii, právu

Typy aktivit sociální práce

- ▶ aktivity zaměřené na problém
 - ▶ kurativní a rehabilitační
- ▶ aktivity podporující rozvoj potenciálu klienta
 - ▶ rozvojové a vzdělávací
- ▶ preventivní aktivity

Principy vztahu sociální pracovník - klient

- ▶ individualizace
- ▶ odůvodněné vyjádření pocitů
- ▶ kontrolované emocionální zaujetí
- ▶ akceptace
- ▶ neodsuzující postoje
- ▶ klientovo sebeurčení
- ▶ důvěra sdělení

Dilemata soudobé sociální práce

- ▶ formalizace a deformalizace
- ▶ profesionalizace a deprofesionalizace
- ▶ normativnost a nenormativnost
- ▶ pomoc a sociální kontrola
- ▶ polyvalence a specializace
- ▶ sociální práce jako věda a umění

Formalizace a deformalizace

- ▶ sociální práce etablovanou disciplínou od 20.st. (rozšíření státem organizovaných služeb X dříve iniciativou církve)
- ▶ organizačně vázaná na státní správu
- ▶ institucionalizace
- ▶ deformalizace = návrat sociální práce do rukou sociálního pracovníka v přirozeném prostředí domácnosti s pomocí rodiny
- ▶ rozvoj nestátního neziskového sektoru – sociální práce na bázi profesionální / občanské vzájemnosti a solidarity

Profesionalizace a deprofesionalizace

- ▶ standardizace profese a kompetencí
- ▶ budování profesního statusu v hierarchii ostatních profesí
- ▶ tvorba profesního etického systému
- ▶ předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka - Zákon č. 108/2006, sb. O sociálních službách
- ▶ deprofesionalizace = přístup k sociální práci i laikům
- ▶ „služby poskytované blízkými vedou k výraznějším výsledkům než odborný přístup“ X racionalita, profesionální kompetence, kvalifikace odborníka

Normativnost a nenormativnost

- ▶ sociální práce jako profese pomáhající lidem stojícím mimo tzv. většinovou společnost, aby se přizpůsobili této společnosti = normativní princip
- ▶ sociální pracovníci jako skupina jsou součástí společnosti → přejali normy a hodnoty společnosti a prosazují je
- ▶ *Do jaké míry má sociální práce určovat a prosazovat normy vzhledem k individuálnímu přístupu ke klientovi?*

Sociální pomoc a sociální kontrola

- ▶ sociální pomoc – nabídka pomoci v tíživé sociální situaci
X
- ▶ sociální kontrola – označení všech mechanismů, které zajišťují řád a stabilitu společnosti

Polyvalence a specializace

- ▶ polyvalence
 - ▶ sociální pracovník pracuje se všemi sociálními klienty žijícími v daném teritoriálním úseku bez ohledu na různorodost soc. problémů
 - ▶ brání obvod před mnohočetnými zákroky více spec. soc. pr.
 - ▶ brání intimu rodiny a komunity
 - ▶ důvěra ke „svému“ soc. prac., větší ochota ke spolupráci
- ▶ specializace
 - ▶ na urč. typ soc. problému
 - ▶ široké spektrum sociálních problémů, specifické způsoby řešení

Sociální práce jako věda a umění

- ▶ umění - osobnostní předpoklady pro výkon profese; nutný soubor dovedností, schopností a vlastností (př. asertivita, empatie, ...)
- ▶ věda - teoretické pozadí, znalost metod práce s klientem
- ▶ ideální je kombinace obou:
 - ▶ umění jednat s lidmi na základě získaných odborných znalostí a praktických zkušeností
 - ▶ vyžaduje znalost praktických metod, přirozený takt, etický zájem, citlivost, upřímnost, ušlechtilost, lidskost

Obecné cíle sociální práce

- ▶ podpořit schopnosti klienta řešit problém, adaptovat se na nároky a vyvíjet se
- ▶ zprostředkovat klientovi kontakt s agenturami, které mu pomohou poskytnout zdroje, služby, příležitosti
- ▶ napomáhat tomu, aby systémy podpory klientů pracovaly humánně a efektivně
- ▶ rozvíjet a zlepšovat sociální politiku

ETAPY SOCIÁLNÍ PRÁCE

Etapa sociální evidence

- ▶ seznámení s klientem a jeho sociálním problémem v aktuálním stavu
- ▶ klient přichází sám / vyhledání klienta na základě depistáže, doporučení třetí osoby, na podkladě soudního rozhodnutí
- ▶ cílem zajistit objektivní posouzení problému
- ▶ evidence reálná, opravdová
- ▶ evidence svědecká
- ▶ evidence podle okolností

Etapa diagnostická

- ▶ zjišťování příčin, které vedly k sociálnímu problému či jeho prohloubení
- ▶ sociální rozhovor s jedincem, se členy přirozené skupiny, přirozeným vůdcem komunity, průzkum
- ▶ sociální anamnéza: životní běh ve všech fázích z hlediska sociálního – soc. integrace, vyrovnání se soc. problémy, adaptace jedince
- ▶ cílem je identifikovat:
 - ▶ sociální role, ve kterých klient selhal
 - ▶ identifikovat sociální problém
 - ▶ jeho příčiny, determinanty
- ▶ případné vyjádření dalších odborníků

Etapa navrhování řešení a plán soc. terapie

- ▶ návrhy na řešení problémové situace a jejích okolností
- ▶ obsahuje více variant řešení, klient se s nimi seznámí
- ▶ spolupráce klienta, motivace, podíl na situaci, prostor pro rozhodování
- ▶ upozornění na možné důsledky nespolečné spolupráce
- ▶ sociální pracovník musí klienta přesvědčit o tom, že má o jeho situaci zájem a nabízí mu pomoc

Etapa soc. terapie – soc. výchovné působení

- ▶ sociálně výchovné působení + úprava poměrů klienta formou konkrétní pomoci
- ▶ nástrojem je osobní kontakt s klientem
 - ▶ konzultace
 - ▶ rozhovory
 - ▶ vyřízení dávky
 - ▶ odkaz na odborníka
 - ▶ rady

Etapa ověřování výsledků

- ▶ významná z hlediska prevence opakování sociálního problému
- ▶ hodnocení účinnosti sociální terapie, sociálních opatření, služeb, dávek
- ▶ zjištění sociálních a ekonomických zlepšení, ke kterým došlo
- ▶ zjištění zlepšení znalostí, schopností řešit problém

METODY SOCIÁLNÍ PRÁCE

Postupy vázané

- ▶ na objekt
 - ▶ práce s jednotlivcem, skupinou, rodinou, komunitou aj.
- ▶ na aktuální situaci objektu
 - ▶ sociální znevýhodnění na začátku života, (ne)předvídatelné sociální události
- ▶ na relevantní vztahový kontext
 - ▶ vrstevnická skupina, rodina, organizace
- ▶ příp. na systémové vazby
 - ▶ regionální, národní sociální politika

Metody sociální práce zaměřené na získávání informací - diagnóza

- ▶ identifikační údaje
- ▶ důvod k sociální práci
- ▶ rodinné pozadí
- ▶ sociální pozadí
- ▶ tělesný stav
- ▶ intelekt a dosažené vzdělání
- ▶ emocionální chování
- ▶ schopnost řešit problémy
- ▶ zaměstnání a ekonomická situace
- ▶ bydlení, využívaný cestovní prostředek
- ▶ podmínky stravování, osobní bezpečí
- ▶ celkový dojem

Metody sociální práce zaměřené na získávání informací - diagnóza

- ▶ prevence a zvládání krizí
- ▶ tělesná a duševní hygiena
- ▶ rodinný život
- ▶ osobní spokojenost
- ▶ přizpůsobivost vlastním omezením
- ▶ zvládání vlastního postižení, závislosti

Metody sociální práce zaměřené na získávání informací - diagnóza

- ▶ uznání existence problému
- ▶ akceptování zodpovědnosti za vlastní chování
- ▶ hledání rady a ochota ji přijmout
- ▶ ochota přijmout riziko změny navykého životního stylu
- ▶ zodpovědnost k zaměstnání a práci
- ▶ snaha vyrovnat se s finančními povinnostmi
- ▶ schopnost sebeovládání
- ▶ schopnost plánovat a odpovědně se rozhodovat
- ▶ ochota překonávat překážky
- ▶ schopnost projevit lítost nad ublížením jiných
- ▶ aj.

Případová sociální práce

- ▶ vychází z psychosociálního přístupu
- ▶ rozhovor objasňuje skutečnosti týkající se dětství, dospívání a dospělosti
- ▶ cílem intervence je vytvořit realistický pohled klienta na svoji sociální situaci, život, okolí, zvýšit schopnost zaujmout správné vztahy a postoje

Behaviorální sociální práce

- ▶ chování, které působí změny v okolí a které je považováno za příjemné, bude jedinec opakovat i v budoucnosti = chování se upevňuje následky, které vytváří
- ▶ rodina, přátelé, pracovní a kulturní prostředí upevňují většinu konání a jednání
- ▶ využití při zvládání strachu – opakované vystavování klienta zdroji
- ▶ motivace – povzbuzování – odměna
- ▶ učení nápodobou vzorců chování sociálního pracovníka
- ▶ kognitivní učení – u depresivních klientů s naučenou bezmocností

Realitní terapie

- ▶ vede klienty k tomu, aby jednali realisticky, odpovědně a hodnotili své jednání jako správné či nesprávné v souladu s platnými společenskými a právními normami
- ▶ princip reality, responsibility, etický aspekt
- ▶ nemá smysl zabývat se minulostí, je potřeba upnout úsilí na přítomnost a uvažovat o budoucnosti
- ▶ důl. je hluboký osobní vztah mezi soc. pr. a klientem

Sociální práce se skupinou

- ▶ práce se sociálním prostředím klienta (skupina se společným znakem, úsilím, cílem)
- ▶ přímé vzájemné působení mezi členy skupiny
- ▶ dělení dle:
 - ▶ teoretické orientace
 - ▶ typu problému
 - ▶ druhu klientů
 - ▶ času

Sociální práce s komunitou

- ▶ pomoc lidem v konkrétních životních situacích v urč. územním celku
- ▶ respektuje biologické, etnické, kulturní, sociální, ekonomické, aj. potřeby komunity
- ▶ úkolem je zvládnout (nebezpečné) sociální napětí a zaměřit je k sociálně konstruktivním účelům
- ▶ přirozené autority v komunitě
- ▶ vytvoření sítě vzájemné pomoci, zapojení dobrovolníků do činnosti, posílení sousedské pomoci
- ▶ sociální pracovník přímo v místě komunity

SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK

Předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka

- ▶ dle *Zákona o sociálních službách 108/2006 Sb.*
- ▶ způsobilost k právním úkonům
- ▶ bezúhonnost
- ▶ zdravotní způsobilost
- ▶ odborná způsobilost
 - ▶ min.VOŠ (sociální práce / pedagogika)
 - ▶ VŠ (sociální práce / ped. / patologie, právo, speciální pedagogika!)
- ▶ povinnost dalšího vzdělávání – 24h/ rok

Sociální pracovník – náplň činnosti

- ▶ zprostředkovává sociální služby
- ▶ pomáhá osobě, která služby potřebuje, zvolit odpovídající škálu služeb
- ▶ vykonává sociální šetření
- ▶ zabezpečuje sociální agendy v zařízeních
- ▶ poskytuje sociálně právní poradenství
- ▶ provádí analytickou, metodickou, koordinační, koncepční a evaluační činnost
- ▶ depistážní činnost
- ▶ poskytuje krizovou pomoc
- ▶ sociální poradenství
- ▶ sociální rehabilitaci

Sociální pracovník

pracuje s:

- ▶ klienty, jejich rodinami
- ▶ přirozenými skupinami (party)
- ▶ uměle vytvořenými skupinami (skupiny v zařízeních)
- ▶ organizacemi (jako expert, supervizor)
- ▶ místní komunity
- ▶ příprava zákonů (jako expert / oponent)

Etický kodex sociálních pracovníků ČR

- ▶ etické zásady
- ▶ pravidla etického chování ve vztahu:
 - ▶ ke klientovi
 - ▶ ke svému zaměstnavateli
 - ▶ ke svým kolegům
 - ▶ ke svému povolání a odbornosti
 - ▶ ke společnosti

SOCIÁLNÍ PRÁCE VE ZDRAVOTNICKÉM ZAŘÍZENÍ

Právní ukotvení výkonu sociální práce v nemocnici

- ▶ zákon č. 96/2004 Sb. o podmínkách uznávání způsobilosti k výkonu nelékařských zdravotnických povolání (poslední novela zák. č. 227/2009 Sb.)
- ▶ vyhl. č. 424/2004 Sb., kterou se stanoví činnosti zdravotnických pracovníků a jiných odborných pracovníků (novela vyhl. 401/2006 Sb.)

Výkon sociální práce v nemocnici

- ▶ zdravotně-sociální pracovník
- ▶ sociální pracovník („jiný odborný pracovník“) – práce pod odborným dohledem

Odborná způsobilost zdr.-soc. pracovníka

- ▶ zdravotnický Bc. nebo Mgr. studijní obor sociálního zaměření
- ▶ min. tříleté studium v oborech sociálního zaměření na VOŠ nebo VŠ a akreditovaného kvalifikačního kurzu zdravotně-sociální pracovník
- ▶ specializační studium v oboru zdravotně-sociální péče po získané odborné způsobilosti všeobecné sestry

Zdravotně-sociální pracovník

- ▶ sociální prevence, depistážní činnost (cílené a včasné vyhledávání jedinců, kteří se v důsledku své nemoci nebo nemoci blízkých osob mohou ocitnout nebo se již ocitli v nepříznivé sociální situaci)
- ▶ sociální šetření u pacientů a posouzení životní situace pacienta ve vztahu k onemocnění nebo k jeho následkům, dle potřeby rozbor sociální situace návštěvou v rodinách, spolupráce s orgány veřejné správy, zpracovává zprávu o posouzení životní situace pacienta

Zdravotně-sociální pracovník

- ▶ sestavuje plán psychosociální intervence, včetně rozsahu, druhu a potřeby sociálních opatření, ve spolupráci s dalšími zdravotnickými pracovníky opatření realizuje,
- ▶ sociálně-právní poradenství ve vztahu k onemocnění nebo k jeho následkům
- ▶ napomáhá sociální integraci pacientů, kteří takovou pomoc potřebují v důsledku chybějících fyzických, psychických nebo sociálních schopností, narušených sociálních vztahů nebo jiných překážek, spolupráce s jejich sociálním okolím

Zdravotně-sociální pracovník

- ▶ podílí se na přípravě a organizaci rekondičních pobytů
- ▶ podílí se na přípravě propuštění pacientů, včetně zajištění další péče a služeb
- ▶ v případě úmrtí pacientů provádí odborné poradenství v sociální oblasti; u osamělých zemřelých pacientů zajišťuje záležitosti spojené s úmrtím

SUPERVIZE

Supervize v sociální práci

- ▶ kritické řízení sociálních pracovníků v dané oblasti
- ▶ sledování, hodnocení práce v pravidelných intervalech
- ▶ poradenství soc. pracovníkům v obl. konkr. postupů
- ▶ učení aplikace vědeckých poznatků v praxi při řešení konkrétních sociálních situací
- ▶ učení zvládat emocionální účast na životě klienta, zvyšovat sebekontrolu při jednání s klientem
- ▶ upozornění na chybné kroky a neúspěchy za účelem překonání frustrace
- ▶ udržování kontaktu s praxí účastí na výkonu sociální práce se sociálním pracovníkem

Supervize

- ▶ mezilidská interakce, cílem je setkávání supervizora a supervidovaného ve snaze zlepšit schopnost supervidovaného účinně pomáhat lidem
- ▶ zprostředkování nezátíženého náhledu na činnost, kterou člověk vykonává
- ▶ prvořadým cílem je ochrana nejlepších zájmů klienta
- ▶ dále vyvarovat se chyb, osobní a profesní růst, potvrzení kvality činnosti
- ▶ pravidelná X ad hoc / příležitostná X krizová

Funkce supervize

- ▶ vzdělávací / formativní
 - ▶ rozvoj dovedností, schopností
 - ▶ propojení teorie s praxí
 - ▶ prostřednictvím analýzy a reflexe práce s klientem
- ▶ podpůrná / restorativní
 - ▶ prevence syndromu vyhoření
- ▶ řídicí / normativní / administrativní
 - ▶ nábor nových pracovníků, dělení úkolů
 - ▶ kontrola kvality poskytované služby

Individuální supervize

- ▶ strukturovaný kontakt s jedním pracovníkem
- ▶ úkolem je reflektovat a podpořit profesionální fungování pracovníka a jeho další rozvoj
- ▶ plánované, časově vymezené schůzky s předem dohodnutým programem
- ▶ spolupráce na základě písemné supervizní dohody:
 - ▶ vymezení problému, který má být řešen
 - ▶ stanoveny cíle a hranice postupu
 - ▶ frekvence a pravidla schůzek

Skupinová supervize

- ▶ pracovníci diskutují ve skupině o své práci, o svých aktuálních pocitech a vztazích, které při práci prožívají
- ▶ cílem je profesionální rozvoj jednotlivců v kontextu skupiny
- ▶ činnost týmu jako celku bez ohledu na konkrétní pozici
- ▶ plánované, časově vymezené schůzky s předem dohodnutým programem
- ▶ 8-10 členů skupiny + supervizor

Další formy supervize

- ▶ reciproční supervize
 - ▶ vzájemné konzultování dvou kolegů s podobným rozsahem zkušeností
- ▶ intervize
 - ▶ skupina bez supervizora
- ▶ autovize (autosupervize)
 - ▶ sebereflexe supervizora

Druhy supervize

- ▶ externí
 - ▶ supervizor není zaměstnancem organizace, v níž supervize probíhá
 - ▶ psychoterapeut, rodinný poradce, ...
- ▶ interní
 - ▶ supervizor je interním zaměstnancem
 - ▶ přímý nadřízený pracovníka / k tomu určený pracovník s jinak vymezenou rolí

Atributy supervize

- ▶ osobní vztah
- ▶ pocit bezpečí, důvěry
- ▶ obsah supervize řídí supervidovaný, nikoli supervizor
- ▶ dohoda o tom, co chce supervidovaný od supervize získat

www.supervize.eu - Český institut pro supervizi

MÜHLPACHR, P. Sociální práce

MATOUŠEK, O. a kol. Základy sociální práce
Metody a řízení soc. práce
Sociální práce v praxi